

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №42
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«02-04» шілдеге 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «01» шілде күні 21 сағаттан «04» шілде күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 01.07.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Жандосова А.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «02» шілдеге
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Күндіз аздаған өткінші жаңбыр (0,0-0,9 мм), найзағай. Батыстан жел соғады 9-14, найзағай кезінде екпіні 15-20м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 16-21 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 10-15 градус жылы.
Күнгеі Алатау	Күндіз аздаған өткінші жаңбыр (0,0-0,9 мм), найзағай. Батыстан жел соғады 9-14, найзағай кезінде екпіні 15-20м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 20-25 градус жылы.
Теріскей Алатау	Күндіз аздаған өткінші жаңбыр (0,0-0,9 мм), найзағай. Батыстан жел соғады 9-14, найзағай кезінде екпіні 15-20м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 20-25 градус жылы.
Жетісу Алатау	Жауын-шашынсыз. Батыстан жел соғады 9-14, күндіз екпіні 15-20м/с 2000 м: Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 12-17 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 11-16 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Жауын-шашынсыз. Сорлтүстік-шығыстан жел соғады 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 27-32 градус жылы болады.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Жауын-шашынсыз. Сорлтүстік-шығыстан жел соғады 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 27-32 градус жылы болады.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Жауын-шашынсыз. Сорлтүстік-шығыстан жел соғады 5-10 м/с. Ауа температурасы түнде 9-14, күндіз 19-24 градус жылы болады.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Сорлтүстік-шығыстан жел соғады 5-10 м/с. Ауа температурасы түнде 12-17, күндіз 22-27 градус жылы болады.
Маңғыстау таулары	Кей жерлерде жаңбыр (1,0-5,0 мм) найзағай. Кей жерлерде шаңды дауыл. Жел солтүстіктен, солтүстік-шығыстан, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 18-23, күндіз 25-30 жылы.
Сауыр	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-батыстан 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, кей жерлерде 5, күндіз 20-25, кей жерлерде 10-15 жылы.
Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Жел солтүстік-батыстан 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 15-20, кей жерлерде 10, күндіз 27-32, кей жерлерде 22 жылы.
Қазақстандық Алтай	Кей жерлерде жаңбыр (1,0-4,0 мм) найзағай. Жел солтүстік-батыстан 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 18, күндіз 22-27, кей жерлерде 30 жылы.

2022 жылғы "03-04" шілдеге арналған
ҚР таулы аумағы бойынша консультативтік болжам

Алматы: 03-04 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. 03-04 шілде күндері ауа температурасы түнде 15-20, кей жерлерде 10-15, күндіз 17-22, кей жерлерде 12-17 градус жылы болады.

Жетісу: 03-04 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. 03-04 шілде күндері ауа температурасы түнде 15-20, кей жерлерде 10-15, күндіз 17-22, кей жерлерде 12-17 градус жылы болады.

Жамбыл: 03-04 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. 03-04 шілде күндері ауа температурасы түнде 7-12, кей жерлерде 15, күндіз 27-32, кей жерлерде 23 градус жылы болады.

Түркістан: 03-04 шілдеде жауын-шашынсыз. 03-04 шілдеде ауа температурасы түнде 17-22, кей жерлерде 14, күндіз 30-35, кей жерлерде 25 градус жылы болады.

Маңғыстау: 03, түнде 04 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай, бұршақ күтіледі. 03-04 шілде күндері ауа температурасы түнде 13-18, кей жерлерде 23, күндіз 20-25, кей жерлерде 28 градус жылы болады.

Абай: 03 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр жауады (0,0-14,0 мм), 04 шілдеде жауын-шашынсыз. 03 шілдеде ауа температурасы түнде 8-13, кей жерлерде 16, күндіз 22-27, кей жерлерде 30 градус жылы, 04 шілдеде ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 18, күндіз 25-30, кей жерлерде 35 градус жылы болады.

ШҚО: 03 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр жауады (0,0-14,0 мм), 04 шілдеде жауын-шашынсыз. 03 шілдеде ауа температурасы түнде 8-13, кей жерлерде 16, күндіз 22-27, кей жерлерде 30 градус жылы, 04 шілдеде ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 18, күндіз 25-30, кей жерлерде 35 градус жылы болады.

2022 жылғы 01 шілдедегі жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Бір тәулік ішінде жауын-шашын әсерінен, кейбір өзендерде су деңгейі көтерілді: Кіші Алматы өзені – Тұйықсу ГБ-те, Бұтақ – Бұтақ ГБ, Құмбел және Терісбұтақ өзендері сағасында орналасқан ГБ-де 1 см-ге, Проходная өзенінің сағасында орналасқан ГБ-де 6 см-ге, Түрген – Таутүрген ГБ-те 4 см-ге, Талғар – Талғар ГБ-те 7 см-ге көтерілуі байқалды. Үлкен Алматы көлі – Көлдің солтүстік жағалауындағы ГБ-інде су деңгейі 5 см-ге көтерілді. Таулардағы температуралық фон 7°C-дан 19°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 4100 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Сел-су мен қатты компонент қоспасының ағыны, оның шығыны өзінің потенциалдық энергиясы есебінен қозғалатын қатты компоненттен туындайды. Сел-көп факторлы құбылыс. Табиғи селдердің пайда болуын және олардың сипаттамаларын анықтайтын факторлар гидрометеорологиялық, геологиялық, геоморфологиялық және т.б. болып табылады. Үш аймақты ажыратады: селдің пайда болуы, дамуы және бұзылуы.

Пайда болу зонасы

Сел шұңқыры (рытвина)-коллювиалды-делювиалды шөгінділерден тұратын беткейді кесетін сызықты тереңдеу . Шұңқырлардың тереңдігі сирек 10 м-ден асады, көлбеуі 15-35 градус аралығында сақталады.

Жаңбыр генезисті селдері пайда болатын шұңқырлар

Шұңқыр өте қарқынды және ұзақ сұйық жауын-шашын оның су жинау алабына түскен кезде селдің пайда болу орнына айналады. Соңғы уақытқа дейін шұңқырлардағы селдер нәсерлі сұйық жауын-шашын кезінде пайда болған ұсақ су ағындарымен борпылдақ жыныстардың механикалық өзара әрекеттесуі нәтижесінде пайда болады деп есептелді.

Қазгидрометтің зерттеулері көрсеткендей, шұңқырлардағы селдер суға қаныққан борпылдақ жыныстардың ығысуы нәтижесінде пайда болады. Селдің пайда болу орнынан жоғары эрозия іздері табылған жоқ. Белгілі болғандай, шұңқырдағы борпылдақ жыныстардың сулануы жер асты арнасы ағыны арқылы ағындық режимде жүзеге асырылады.

Жер асты ағынды каналын қалыптастыру, шұңқырларда борпылдақ жыныстарды ылғалдандыру және жылжыту механизмдері туралы мына кітаптан білуге болады: Степанов Б.С., Яфязова Р.К. «Селевые явления Юго-Восточного Казахстана: Т.3. Селевые процессы и селетехнические сооружения». – Алматы, 2014. – 434 с.

**Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "01" шілдеге**

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м ³ /с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 30.06	Мин. 01.07	08 сағ. 01.07	Күн. 30.06	Түн. 01.07	Орт. 30.06	08 сағ. 01.07	Орт. 30.06	Макс. 30.06	08 сағ. 01.07		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	18.4	8.2		17.4	3.5						*	*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017			7.0			270	268				0	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			13.0			620	620	2.54	2.65	2.65	+1	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	25.8	12.0		9.7	4.2						*	*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			15.0			270	264	2.68	2.16	1.92	-9	*
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			16.0	8.0		116	113				0	*
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			17.0			53	51				0	*
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			16.0	6.0		190	188	1.59	1.81	1.37	0	*
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			20.0	8.0		249	249				+1	*
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			9.0			324	320	4.9	5.7	3.7	-1	*
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			17.0			279	279				0	*
12	Кұмбел	Устье ГБ*	2150			13.0	19.0		68	68				+1	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			17.0			287	288	2.58	3.22	2.65	+6	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			16.0	6.0		219	218	0.98	1.04	0.95	+1	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			18.0	16.0		303	301	9.14	9.27	8.77	-1	*
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			18.0	34.0		128	133	1.64	1.96	1.96	+4	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			18.0	1.0		219	219				0	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			19.0	3.0		331	331				+7	*
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	23.8	8.0		12.5	2.2	65	70				+5	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

**Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру
«02-04» шілдеге 2022 ж.**

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. Жауын-шашынның түсуіне байланысты орта таулы аймақта топырақтың ылғалдануы ұлғайды, биік таулы аймақта мүмкін болатын қалыптан тыс мәнге жақындауда. 02 шілдеде күндіз аздаған өткінші жаңбыр (0,0-0,9 мм), найзағай. 03-04 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Күнгей Алатауы	
	Теріскей Алатау	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. 02 шілдеде жауын-шашынсыз. 03-04 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. 02 шілдеде жауын-шашынсыз. 03-04 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	02-04 шілдеде жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Кей жерлерде жаңбыр (1,0-5,0 мм) найзағай. 03, түнде 04 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр (0,0-14,0 мм), найзағай, бұршақ күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
Абай	Тарбағатай	02 және 04 шілдеде жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ. 03 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр жауады (0,0-14,0 мм). Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.

Шығыс Қазақстан	Сауыр	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. 02 және 04 шілдеде жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ. 03 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр жауады (0,0-14,0 мм). Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Қазақстандық Алтай	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. 02 шілдеде кей жерлерде жаңбыр (1,0-4,0 мм) найзағай. 03 шілдеде кей жерлерде өткінші жаңбыр жауады (0,0-14,0 мм). Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді. 04 шілдеде жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.